

УДК 37.035:31662

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Дябел Лариса Іванівна
м.Київ

В статті розглядається процес соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій. Проаналізовано різні підходи науковців до питань соціалізації та соціального виховання підростаючого покоління в соціальних інститутах, зокрема, громадських організаціях; форм взаємодії, напрямів співпраці соціального педагога з громадськими дитячими та молодіжними організаціями, модель професійної діяльності соціального педагога. Визначено особливості соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності в громадських організаціях.

Ключові слова: соціалізація, молодь, соціально-педагогічна діяльність, громадські організації

Проблема взаємодії молоді та держави особливо важлива, адже саме держава формує зміст таких агентів впливу, як школа, медичні та соціальні заклади, а також безпосередньо впливає на культурне та економічне середовище і обсяг реальних можливостей реалізації в них молоддю свого інноваційного потенціалу. Відтак, за умови організованої молодіжної ініціативи, можливий ефективний вплив молодого покоління як чинника оновлення суспільства, привнесення нових цінностей та норм, а не лише пристосування до сьогоденних соціальних інститутів.

З урахуванням цього вивчення соціально-педагогічної діяльності сучасного дитячого або молодіжного об'єднань є особливо актуальним питанням, а також підготовка майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної роботи у дитячих та молодіжних організаціях.

Тому метою нашої статті є виявлення особливостей соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності в громадських організаціях.

Про значний досвід дослідження загальних проблем соціалізації молоді свідчать праці І.Беха, М.Боришевського, Л.Виготського, А.Капської, І.Кона, Н.Лавриченко, Г.Лактіонової, О.Леонтьєва, М.Лукашевича, І.Миговича, А.Мудрик, Г.Овчаренка, С.Савченка.

Зважаючи на те, що соціалізація особистості потребує певних педагогічних умов, доцільно назвати найважливіші з них: гуманізація процесу соціального становлення особистості, відповідність змісту, обсягу і характеру соціально-педагогічної діяльності можливостям, умовам даного соціуму; розумне розміщення в часі та просторі всіх цілеспрямованих взаємодій. При цьому основним завданням соціально-педагогічних інститутів є соціалізація особистості з урахуванням особливостей її життєдіяльності в середовищі, у діяльності, в ситуації, де відбувається пізнання і оволодіння цією особистістю суспільними нормами і цінностями.

Особливої уваги потребує вивчення процесу соціалізації на сучасних концептуальних засадах. Як зазначає А.Капська, сучасне управління соціалізацією молоді має за мету залучити її до прийняття рішень із проблем власного життя і діяльності, стимулювати реалізацію її покликань, здібностей, ініціативи і творчості [5, с.21].

Позитивно орієнтована соціалізація особистості сприяє соціальному розвитку, самовдосконаленню та самореалізації особистості, що у кінцевому підсумку впливає на відродження суспільства.

Таким чином, актуальність даного дослідження зумовлена, з одного боку, необхідністю розробки питань по створенню соціально-педагогічних умов для успішної соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності громадських організацій, з іншого – недостатньо врахо-

ується такий важливий аспект, як соціально-педагогічне управління процесом соціалізації.

Процес соціалізації має за мету становлення особистості, яка була б здатна адаптуватися до умов, що постійно змінюються та реалізувати себе в цих умовах. Вирішальним в процесі соціалізації є процес самовиховання. Результатом соціалізації є активне відтворення особистістю набутого соціального досвіду.

Для створення умов щодо соціалізації особистості необхідна цілеспрямована організована діяльність, яка має включати суб'єкти соціального виховання у взаємодію з оточуючим світом і яка формує в них систему ціннісного ставлення до цього світу [5, с.184].

Соціалізація особистості нерозривно пов'язана з соціальним вихованням. Соціальне виховання - створення в суспільстві умов та заходів, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування в нього соціально-позитивних ціннісних орієнтацій [1, с.36].

Соціальне виховання здійснюється у процесі взаємодії особистості в різних відносно автономних сферах життєдіяльності: освіта, організація соціального досвіду людини, індивідуальна допомога їй. Освіта включає в себе систематичне навчання та самоосвіту. Організація соціального досвіду здійснюється завдяки участі дитини у різних формалізованих та неформалізованих об'єднаннях (клас, гурток, дворова компанія однолітків, сусідство, референтна група тощо). Індивідуальна допомога - це свідома спроба інших осіб (батьків, вчителів, близьких, друзів тощо) допомогти дитині набути певних знань, навичок для задоволення власних потреб та потреб інших людей; в усвідомленні дитиною своїх цінностей та можливостей; в розвитку самосвідомості та самоствердженні, почутті приналежності до певної групи та соціуму.

Формування особистості та її розвиток у соціумі може бути успішним лише тоді, коли будуть враховані всі зовнішні та внутрішні фактори, які на неї впливають, їх складні взаємозв'язки. Перш за все, це спосіб життя особистості, який може сприяти її розвитку (за певних умов) чи протидіяти йому, умови життя, які сприяють становленню певного способу життя в межах певного району, національні особливості, особливості природного середовища, різні джерела духовної культури, характер їх взаємодії, просторові та часові умови життя особистості й мікрогруп, виховні системи та індивідуальні особливості особистості, які склалися у цих системах. Сьогодні соціальні служби, різні соціально-педагогічні інститути зайняли у такому складному процесі, як соціалізація особистості, свою нішу.

Провідним завданням соціального виховання в кожному суспільстві є створення оптимальних умов для найбільш повноцінного розвитку особистості.

Завдяки організації виховання соціалізація, потребу в якій має кожна людина, охоплює всіх людей, створюючи можливості для розуміння та взаємодії між ними. Виховання озброює індивідів засобом задовольняти свої потреби найефективнішим способом - у співпраці з іншими, беручи до уваги звичаї та закони, виконуючи соціальні функції, що потрібні іншим. Соціальна організація виховання є одним з механізмів упорядкування суспільства.

Кожне завдання виховання реалізується відповідними видами діяльності вихованця. Орієнтуючись на загальну мету виховання, педагог одночасно вирішує актуальні завдання різних напрямків виховання, використовуючи види

діяльності, пов'язані з розвитком пізнавальної активності вихованця, вихованням у нього моральних якостей, розвитком художніх здібностей, залученням до продуктивної праці, формуванням фізичної досконалості.

Однією з умов організації діяльності є добір видів і форм особисто значимої діяльності. Вихованець повинен у ній задовольнити свої природні потреби самовираження, самоствердження, спілкування, пізнання, виявити себе як неповторну індивідуальність.

Другою важливою умовою є зміна в діяльності соціальної позиції вихованця, виконання нової соціальної ролі, яка дозволяє йому ствердити себе в цій діяльності. Особисте значення нової позиції і є тим важелем, за допомогою якого здійснюється перебудова намагань і мотивів особистості [3, с.78].

Створення умов, які надають можливість здійснити вибір різних соціальних ролей, вільного переходу від однієї діяльності до іншої, забезпечує дійсну активність, самостійність вихованця; зміну його ставлень до оточуючого світу, координацію власної позиції з позиціями інших людей. Безперечно, найважливіше завдання педагога полягає в тому, щоб надати можливість відчути успіх вихованця у виконанні обраної ним соціальної ролі, допомогти засвоїти змістовну сторону діяльності, набути умінь, навичок.

Соціалізація підрастаючого покоління здійснюється в соціальних інститутах. Соціальна педагогіка акцентує увагу на тих соціальних інститутах, які виконують насамперед виховні та соціокультурні функції (сім'я, школа, позашкільні заклади, об'єднання), тобто ставлять за мету засвоєння та відтворення культурних і соціальних цінностей, залучення індивідів до певної субкультури, соціалізацію індивідів шляхом засвоєння усталених соціокультурних стандартів поведінки, захисту цінностей і норм. Такими соціальними інститутами у наш час є дитячі та молодіжні громадські організації, їх роль має великого значення для соціалізації дітей та молоді.

До основ соціалізації в громадській організації належать: всебічний розвиток дітей; формування у них високих моральних якостей, навичок здорового способу життя, відповідальності за власне здоров'я; профілактика і подолання шкідливих звичок, психоневрологічних розладів; особистісне становлення й самореалізація дитини; встановлення щирих стосунків між дітьми та батьками; виховання фізично та духовно здорової особистості, здатної повноцінно реалізувати себе і приносити користь суспільству; залучення дітей та молоді до активних занять фізичною культурою і спортом; обмін досвідом роботи та методиками із впровадження здорового способу життя між дитячими осередками.

Одним із важливих завдань діяльності сучасних громадських організацій є створення оптимальних умов для соціального становлення й саморозвитку молодого покоління.

Метою є формування освіченої, творчої особистості, становлення та збереження її фізичного й морального здоров'я, залучення її до загальнокультурних і духовних цінностей через досягнення національної культури, успішну соціалізацію.

За твердженням російських вчених дитячі і молодіжні об'єднання — різновид соціально-педагогічної діяльності дітей і молоді у відкритому мікросередовищі, тому їх потрібно розглядати як один із методів та ефективну форму соціального виховання, як самодостатній соціальний інститут, який відіграє важливу роль в особистому самовизначенні молоді людини [2, с.11].

Одним із напрямів соціально-педагогічної діяльності, який знаходиться під постійним інтересом із боку науковців, є соціально-педагогічної роботи з дитячими та молодіжними громадськими організаціями. Соціального педагога, завдяки кваліфікаційним характеристикам, має змогу працювати в різних закладах та установах, де здійснюється соціальне виховання: загальноосвітніх і спеціалізованих школах різного типу, школах-інтернатах, дитячих будинках, будинках для дітей-інвалідів, будинках і центрах дитячої освіти та виховання, культурологічних центрах, соціально-виховних службах та клубах за інтересами, за місцем проживання, центрах технічної та екологічної освіти, центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрах молоді сім'ї; соціальних притулках для дітей і підлітків, соціальних службах у справах дітей, соціально-реабілітаційних центрах для дітей та ін. На базі багатьох із цих закладів та установ діють сучасні громадські дитячі та молодіжні організації, тому взаємодія, співпраця з ними соціального педагога є об'єктивною необхідністю.

Російський соціальний педагог Марина Шакурова визначає такі можливі напрями співпраці соціального педагога з дитячими і молодіжними організаціями:

— допомога у створенні спеціальних програм для привернення уваги до проблем організації;

— створення умов для розвитку лідерського і творчого потенціалу, що сприятиме становленню особистості неповнолітньої дитини, її здатності протистояти різним негативним впливам;

— привернення уваги державних та муніципальних органів до розв'язання проблем дитинства, дитячих об'єднань, організацій;

— налагодження взаємодії дитячих та молодіжних організацій з іншими соціальними інститутами для організації соціальної допомоги дітям і молоді;

— залучення дітей і молоді до розв'язання проблем через спеціально створені органи дитячого самоуправління;

— організація роботи дітей і підлітків для надання соціальної допомоги ровесникам та іншим людям;

— підготовка членів організації до соціального самозахисту, тобто формування в них тих соціальних знань та вмінь, які забезпечать єдність соціального захисту і самозахисту;

— здійснення педагогічної корекції соціальної поведінки і зв'язків; профілактика асоціальної поведінки [2, с.157].

Серед різних форм взаємодії соціального педагога з громадськими дитячими та молодіжними організаціями (партнерство, посередництво, координація, наставництво) значну увагу приділяють розгляду соціального педагога як керівника, лідера дитячої чи молодіжної організації. Зокрема, різним аспектам спеціальної підготовки соціальних педагогів як керівників громадських дитячих та молодіжних організацій присвячені дослідження, російських науковців О.Сорочинської, Р.Литвак та ін. Як зазначає Л.Є.Пундик, професійна підготовка соціального педагога, який працює з дитячо-молодіжною організацією, повинна охоплювати знання про:

— особистість (дитини чи молоді людини), її фізичний, духовний і соціальний розвиток, нормальну поведінку і відхилення від такої;

— об'єднання і групи людей (сім'я, мала група, шкільний колектив, колектив позашкільного закладу, дитячо-молодіжної організації, групи однолітків та ін.);

— систему установ, які надають допомогу дитині, молоді;

— основи теорії, методики та окремих технологій роботи з різними категоріями клієнтів у різних умовах;

— соціально-правові і соціально-економічні засади діяльності соціального педагога та діяльності дитячо-молодіжних організацій в Україні;

— методи управління і планування професійної та науково-дослідної діяльності в соціально-педагогічній сфері [6, с.267].

Тому соціальному педагогу важливо опанувати знаннями в галузі таких дисциплін як: загальної, соціальної і корекційної педагогіки, загальної, вікової та соціальної психології, соціології, культурології, дозвіллєзнавства, педагогіки творчості, конфліктології. Необхідні знання основних закономірностей становлення особистості, основ теорії,

методики та окремих технологій роботи з різними категоріями клієнтів у різних умовах, особливостей та методів соціально адаптаційної, корекційної та реабілітаційної роботи в різних соціумах. Зазначене коло загально-професійних знань в структурі науково-теоретичної готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення професійної діяльності доповнюється спеціальними професійними знаннями, необхідними для соціально-педагогічної діяльності з громадськими дитячими та молодіжними організаціями.

На основі аналізу професіограми соціального педагога, наукових концепцій його співпраці з дитячими та молодіжними об'єднаннями, практики діяльності сучасних громадських дитячих та молодіжних організацій українським науковцем О.В.Лісовець було розроблено модель професійної діяльності соціального педагога з громадськими дитячими та молодіжними організаціями [2, с. 158]. Складовими цієї моделі є:

- об'єкт діяльності (громадські дитячі та молодіжні організації);
- суб'єкт діяльності (соціальний педагог);
- мета діяльності (сприяння створенню та функціонуванню громадських дитячих та молодіжних організацій і перетворенню їх на ефективний соціально-виховний інститут);
- функції соціального педагога (діагностична, прогностична, консультативна, захисна, профілактична, соціально-перетворювальна, організаційна);
- напрями роботи соціального педагога (проведення соціально-педагогічної діагностики; здійснення профілактичної діяльності; надання соціально-педагогічної

допомоги членам організації; сприяння соціально-педагогічній діяльності громадської організації; надання допомоги керівництву організації у створенні і реалізації спеціальних програм і проєктів; налагодження взаємодії дитячих та молодіжних організацій з іншими соціальними інститутами, адміністративними органами; сприяння формуванню колективу в організації);

- зміст, форми та методи роботи, які визначені в межах кожного з напрямів.

Отже, на основі аналізу праць видатних науковців, ми можемо зробити висновок про те, що досягнення ефективності процесу соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій здійснюється шляхом створення соціально-педагогічних умов, які включатимуть взаємопов'язані між собою наступні складові:

- соціокультурне середовище, яке сприятиме повноцінному інтелектуально-духовного розвитку кожної особистості, її творчої самоактуалізації і самореалізації;
- використання пріоритетних напрямів у перебудові змісту та організації соціально-виховного процесу в цих організаціях;
- готовність соціального педагога, як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності, до співпраці та здійснення цієї діяльності.

Таким чином, соціалізація молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності громадських організацій є перспективним у плані формування та становлення підростаючого покоління, що володіє системою цінностей-ставлень, бере активну участь у творенні самого себе і свого життя.

Література та джерела

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Наук. видання. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
2. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України: навч. посіб. / О.В.Лісовець. – К.: ВЦ «Академія», 2011. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»)
3. Савченко С.В. Соціалізація студентської молоді в умовах регіонального образовального пространства. – Луганск: Альма Матер, 2003. – 406 с.
4. Словарь по социальной педагогике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Авт.-сост. Л.В.Мардахаев. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 367 с.
5. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник / За ред. А.Й.Капської – К., 2000. – 264 с.
6. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник/За ред. проф. А.Й.Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

В статті розглядається процес соціалізації молоді в умовах соціально-педагогічної діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій. Проаналізовані різні підходи учених до соціалізації та соціального виховання підростаючого покоління в соціальних інститутах, а саме, громадських організаціях; форм взаємодії, напрямів співпраці соціального педагога з громадськими організаціями, модель професійної діяльності соціального педагога.

Ключевые слова: соціалізація, молодіжність, соціально-педагогічна діяльність, громадські організації

In the article the process of socialization of young people is examined in the conditions of socially-pedagogical activity child's and youth public organizations. The process of socialization has for an aim becoming of personality, that would be able to adapt oneself to the terms that constantly change and to realize itself in these terms. Decision in the process of socialization is a process of self-education. The result of socialization is an active recreation by personality of the purchased social experience. The aim of work was a study of features of socialization of young people in the conditions of socially-pedagogical activity of public organizations. Different approaches of scientists are analysed in relation to the problems of socialization. Bases of socialization are exposed in public organizations. In the article the questions of social education of young generation are examined in social institutes, namely, public organizations, the basic task of that is creation of favourable terms for development of personality. Professional internalss a social teacher must own that in-process with pupils are analysed, form of his co-operation, collaboration with public organizations, model of professional activity of social teacher, and also necessity of preparation of skilled specialist.

Key words: socialization, young people, socially-pedagogical activity, public organizations